

АНТИБІЛЬШОВИЦЬКА ПУБЛІЦИСТИКА М. П. АРЦИБАШЕВА

Битюк І., студ.гр. ЖТ-52

Наш земляк, відомий російський письменник М. П. Арцибашев (1878–1927р.г.), автор відомого роману „Санин”, у радянський час був фактично викреслений з історії літератури. Між іншим у його творчості знайшли відображення дві російські революції й перша світова війна. Літературна спадщина Арцибашева стала інтенсивно вивчатися з початку 1990-х років, але найменш вивченим залишається період еміграції (1923-1927), коли у творчості письменника чільне місце посіла публіцистика.

З 1917 по 1922 рр. Арцибашев жив у Москві, але до художньої творчості не звертався. Ще до початку жовтневих подій він надрукував статті під рубрикою „Записки писателя” у московській газеті „Свобода”. Публікації цього періоду („Война”, „Предатели и ренегаты”, „Труссы. Под знаком глупости и безволия”) об’єднані спільною ідеєю: як врятувати Росію?

До Жовтневої революції та радянської влади Арцибашев ставився негативно, тому, хоча й відчував муки таланту як письменник, якому ніде було сказати слово правди, неодноразово відмовлявся від запрошень працювати у закладах Політпросвіти.

У 1923 році письменник емігрував до Польщі, де прийняв польське громадянство і став учасником „Народного союза защиты родины и свободы”. „Я покинул родину, – писав Арцибашев у статті „Жгучий вопрос” (1925), – не из страха перед террором, не потому, что боялся голодной смерти... Я покинул родину потому, что в ней воцарилось голое насилие, задавившее всякую свободу мысли и слова, превратившее весь русский народ в бессловесных рабов... Я покинул родину..., чтобы самому не быть рабом”.

У Варшаві разом з Д. Філософовим Арцибашев редагував газету „За свободу!” і писав антибільшовицькі статті. Відомо, що з 26 вересня 1923 р. до 11 лютого 1927 р. Арцибашев опублікував 112 статей під рубрикою „Записки писателя”. На думку письменника, „...пока родина в цепях – художник должен быть меченосцем”.

Головні теми „Записок писателя” 1923-1925 рр. – засудження більшовизму („Или-или”, „Суд”, „Пощечина” „Завоевание революции”), роздуми про роль Леніна, еміграції, письменників у

державотворенні („Смерть Ленина”, „Больной вопрос”, „Эмигрантская вобла”, „Дух русской эмиграции”, „Красно-бурые Соболя”) тощо.

Найбільш різкою є стаття „Показания по делу Конради” (1923), в якій Арцибашев таврував більшовиків, називаючи їх „грабителями и палачами”, писав про те, що значна більшість людей ненавиділа радянську владу, яка трималася на терорі, подібного якому не знав світ. Письменник наводив цифри, коли у Москві протягом кількох місяців 1921 р. число загиблих від рук більшовиків тільки в одному місці коливалося від 1500 до 2000.

Виступаючи проти вождя більшовизму („Смерть Ленина”), Арцибашев намагався відповісти на питання, чому „...ни нашествие Батыя, ни кровавое безумие Иоанна не причинили России такого вреда и не стоили русскому народу столько крови и слез, как шестилетняя диктатура красного вождя?”. Хоча він і визнавав могутність особи Леніна як найбільш впливової особи того часу, однак схилився до думки про негативну роль Леніна в історичному розвитку. Письменник використовував безліч виразних засобів для характеристики лідера більшовиків: „сухой теоретик”, „пламенный фанатик”, „подстрекатель”, „безумный вождь”, „моральный идиот”.

„Записки писателя” 1925-1927 рр., які вийшли посмертно, продовжили теми попередніх років. Письменник аналізував наслідки більшовизму та причини російської катастрофи („У красного корыта”, „Тяжелые мысли”), роздумував про роль більшовицької партії („Личность и принцип”, „Два письма”, „Примирение”), про жорстоке вбивство царської сім’ї („Последний царь”), про свободу слова („Безграмотная ерунда”), про відродження російської культури („День Русской культуры”, „Слово о русской литературе”) тощо.

Зінаїда Гіппіус, яка дуже цінувала антибільшовицьку публіцистику Арцибашева, коли одержала звістку про смерть письменника, сказала на засіданні „Зеленой лампы”: „Человек. Любил родину просто: как любят мать. Ненавидел ее истязателей. Боролся с ними лицом к лицу, ни пяди не уступая, не отходя от материнской постели... как солдат на фронте умирает просто, так же просто, в чистой рубашке умер и Арцыбашев, отдав все свое, вплоть до жизни — своей единой любви”.

Наук.кер. - Жиленко І.Р., к. філол. н., ст. викл.